

Jättebalsaminen (*Impatiens glandulifera*) kom till Finland i slutet av 1800-talet. Sedan dess har jättebalsaminer importerats till Finland från flera olika länder som prydnadsväxt, och nuförtiden påträffas den också på många ställen i naturen. Naturvårdslagen förbjuder spridning av växter av främmande ursprung i naturen.

Jättebalsaminen hör hemma i Himalayas bergstrakter i Indien, där den växer på mellan 1800 och 4000 meters höjd över havet ända upp till trädgränsen. I Finland påträffas jättebalsaminen ofta i närheten av bosättning, eftersom den ursprungligen har använts som trädgårdsväxt samt foderväxt för bin. Den har spridit sig med människans hjälp till olika delar av landet ända till Nordbotten. Från trädgårdarna sprider den sig lätt vidare till lämpliga växtplatser såsom komposter, stränder, vassar och åkerrenar. Den sprider sig speciellt gärna längs å- och bäckstränder.

Jättebalsaminen förökar sig endast med frön. Fröproduktionen är riklig: en individ kan ge upphov till 4000 frön. Fröna slungas iväg upp till sju meter från moderplantan. Fröna flyter inte i vattnet utan sjunker till botten. Fröna sprides till nya ställen via människor och djur eller då växtdelar förflyttas. Många nya bestånd har fått sin början när man har fört trädgårdsavfall utanför tomt.

Färgen på jättebalsaminens blommor varierar från mörkröda till vita.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen

Denna broschyr innehåller baskunskap om den besvärliga jättebalsaminen och om hur man kan bekämpa den. Jättebalsaminen är en trädgårdsflykting som inte hör hemma i vår natur. När jättebalsaminen breder ut sig i naturen stjälar den livsutrymme av andra arter och förkväver all annan växtlighet. Samtidigt minskar naturens mångfald och rekreativ värde.

I Finland är det ännu möjligt att bli kvitt jättebalsaminen, men bekämpningen måste inledas utan dröjsmål. Den mest brådskande åtgärden är att hindra växten från att breda ut sig. Spridningen kan begränsas genom att man drar upp växterna med rötterna eller slår dem innan de sätter frön.

Texten i denna broschyr är i huvudsak från Finlands miljöcentralens webbsidor om jättebalsaminen. Broschyren har utarbetats inom projektet VIKURI, som pågår 2010-2013. Projektet arbetar för att begränsa spridningen av jättebalsaminen samt informera om hur den kan utrotas.

Projektets övriga målarter är jättefloka, lupin och vresros som alla är skadliga främmande arter.

Uppgifter om förekomster av jättebalsaminer kan anmälas till:

Södra Österbotten, Österbotten och Mellersta Österbotten:
registratur.sodraosterbotten@ely-centralen.fi
tel. 020 636 0030 (växel)

Tilläggsinformation: Lotta Flemming, tel. 040 541 3324
lise-lotte.flemming@ely-centralen.fi,
Niina Pirttiniemi, tel. 040 822 9344
niina.pirttiniemi@ely-centralen.fi

Info på webben: www.miljo.fi/tsu/frammandearter

Foton: Hanna Lindblom
Ombrytning: Niina Pirttiniemi, Lotta Flemming. Kopiering: Vasa, 2012

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa investerar
i landsbygdsområden

Jättebalsamin

en skadlig främmande art

Identifiering

Jättebalsaminen är en ettårig ört med köttig stam. Bladen är lansettlika med sågtandad kant. Blommorna är stora, upp till 40 mm, och samkönade. De växer i upprätta knippen. Blommorna är oftast rosafärgade, men man har påträffat många färgvarianter från helt vita till mörkröda. Då frökapseln är mogen spricker den upp och fröna slungas iväg långt från moderplantan.

Som namnet anger kan jättebalsaminen bli stor, och över tre meter höga individer har påträffats. Oftast är de omkring 1,5 meter. Också mycket små plantor som är under tio centimeter höga kan blomma och bilda frön. Jättebalsaminen blir störst på frodiga och fuktiga växtplatser där arten är synnerligen konkurrenskraftig och breder ut sig på bekostnad av den ursprungliga floran. Jättebalsaminen tål inte torcka och växer dåligt på torra och näringsfattiga ställen.

Jättebalsaminen bör slås eller dras upp innan fröna mognar.

Bekämpning

Jättebalsaminens frön är kortlivade, och de flesta frön grov redan året efter att de bildats. Jättebalsaminen sprids endast med hjälp av frön. Därför är utgångspunkten vid bekämpningen att man förhindrar att nya frön bildas.

Små (några kvadratmeter eller några ar stora) bestånd av jättebalsaminer bekämpas lätt genom att man drar upp de enskilda plantorna så tidigt som möjligt, senast under blomningen innan fröna mognar. Plantorna har späda rötter och lossnar lätt från marken, och man behöver ingen skyddsutrustning. Man kan kontrollera följande år om bekämpningen har lyckats. Om man kan förhindra att nya fröbärande individer växer upp på platsen kommer arten snabbt att försvinna. Man bör dock vara försiktig då man hanterar växtavfall som innehåller frön, eftersom de små fröna lätt transporteras med jord och via skorna till nya växtplatser.

Efter att man dragit upp plantorna kan man krossa de köttiga och saftiga stjälkarna genom att trampa på dem. Det minskar risken för att nya rötter eller blomställningar växer ut.

Jättebalsaminens små fröplantor har njurformade blad.

Vidsträckta bestånd (flera ar stora) är svårare att få bukt med. Man kan försöka få bort dem genom slåtter så nära marken som möjligt. En jättebalsamin som kapats tillräckligt lågt nere skjuter inte nya skott. Jättebalsaminen har god förnygringsförmåga. Om växten kapas av för högt uppe växer raskt ut nya skott, och mycket små plantor kan också blomma och producera frön. Uppdragna plantor som blivit liggande eller lagts på komposten kan fortsätta blomma och sätta frö. Därför är det viktigt att se till att växterna inte fortsätter leva efter att man har dragit upp eller kapat dem. Man kan minska risken för det genom trampa på uppdragna växter innan man för bort dem.